והיה בה כדי להמית על לבו והלכה לה על מתניו ולא היה בה כדי להמית על מתניו ומת פטור נתכוון להכות את הגדול ולא היה בה כדי להמית הגדול והלכה לה על הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן ומת פטור נתכוון להכות את הקטן והיה בה כדי להמית את הקטן והלכה לה על הגדול ולא היה בה כדי להמית את הגדול ומת פטור [א]אבל נתכוון להכות על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו והלכה לה על לבו ומת חייב נתכוון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב [ב]ר' שמעון אומר [ג]אפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור:

גמ' ר"ש אהייא אילימא אסיפא ר"ש פוטר מיבעי ליה אלא ארישא נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם לעובד כוכבים והרג את ישראל לנפלים והרג את בן קיימא פטור הא נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב ר"ש אומר אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור פשיטא קאי ראובן ושמעון ואמר אנא לראובן קא מיכוונא לשמעון לא קא מיכוונא היינו פלוגתייהו אמר לחד מינייהו מאי א"נ כסבור ראובן ונמצא שמעון מאי תא שמע דתניא ר"ש אומר עד שיאמר לפלוני אני מתכוון מאי טעמא דר"ש [ד]אמר קרא [1]וארב לו וקם עליו עד שיתכוון לו ורבנן אמרי דבי רבי ינאי [ה]פרט לזורק אבן לגו [ו]היכי דמי אילימא דאיכא תשעה כותים [ז] ואחד ישראל ביניהן תיפוק ליה דרובא כותים [ז] נינהו אי נמי פלגא ופלגא [ח]ספק נפשות להקל לא צריכא דאיכא תשעה ישראל וכותי [ז] אחד ביניהן דהוה ליה כותי [ז] קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי בשלמא לרבנן דאמרי [ט]נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב דכתיב [2]וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה [י]ואמר רבי אלעזר [כ]במצות שבמיתה הכתוב מדבר דכתיב [3]אם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש אלא לר"ש האי ונתתה נפש תחת נפש מאי עביד ליה ממון וכדרבי דתניא [ל]רבי אומר ונתתה נפש תחת נפש ממון אתה אומר ממון או אינו אלא נפש ממש נאמרה נתינה למטה ונאמרה

נתינה

והיה בה כדי להמית על לבו. האבן הזאת אם מכה על לב ראויה להרוג אבל על המתנים אין בה כדי להמית פטור דתרתי בעינן שיהא מתכוין למכת מיתה ושיכנו מכת מיתה דאם לא נתכוין למכת מיתה התראת ספק היא דהתרו בו אל תזרוק דשמא תלך על לבו: **גמ' אי נימא אסיפא.** דקאמר ת"ק נתכוון להכות את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב אלמא נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב: **ר"ש פוטר מיבעי ליה.** דהא בהדיא קאמר לה ת"ק ולמה ליה לר' שמעון למהדר פרושא ומאי אפילו: **הא נתכוון להרוג את זה.** והתרו בו עליו דהתראת ודאי הוא והרג את זה חייב דאיכא התראה על בן ברית והרי מתכוון לבן ברית והרגו ור"ש אומר וכו'. והאי דנסיב רבי שמעון לסיפא בהדיא ומהדר אדוקיא דרישא דלא תימא ר"ש פוטר אכולהו ואפילו נתכוון על מתניו והלכה לו על לבו: **אמר לחד מינייהו.** קא מיכוינא ולא איכפת להי מינייהו: **מאי.** לר"ש מקרי ליה מיתכוון לו ומיחייב או דילמא כיון דאי אזלא אידך ושבקא ליה להאי הוה נמי ניחא ליה לאו מתכוון הוא: **אי נמי.** להכות את הגוף הזה אבל כסבור הוא שהוא ראובן ונמצא שמעון מי אמרינן כיון דלהאי גופא איתכוון מתכוון הוא לו או דילמא כיון דלהאי גברא לא איכוין פטר ליה ר' שמעון: **עד שיאמר לפלוני אני מתכוין.** ואותו פלוני הרג וכי אמר לחד מינייהו לא ייחד אותו וכן כסבור ראובן ונמצא שמעון לא זהו פלוני שנתכוון לו: **וארב לו.** קרא יתירא הוא נכתוב כי יהיה איש שונא לרעהו וקם עליו: **ורבנן.** דפליגי עליה דרבי שמעון מאי דרשי ביה: **אמרי דבי רבי ינאי פרט לזורק אבן לגו.** לתוך חבורה של בני אדם כותים(י) וישראלים אבל נתכוין לישראל זה והרג את חבירו לא אתא קרא למעוטי: **תיפוק ליה וכו'.** ולמה לי קרא: **אי נמי פלגא ופלגא.** למה לי קרא למפטריה הא כיון דמצי למימר לכותים(י) קא מתכווינא אית לך למפטריה משום דספק נפשות להקל והצילו העדה(ל) (יומא ד' פד:)(מ): **לא צריכא וכו'.** ואשמעינן קרא דפטור משום דהוה ליה כותי(נ) קבוע ביניהם וילפינן מהאי קרא דכל קבוע לא פחות מלהיות נדון כמחצה על מחצה והוי ספק נפשות להקל ומהכא נפקא לן בכל דוכתי דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והא ליכא למילף מיניה כרובא דמי דהא מהיכא תיתי לן דילמא האי דפטר ליה להאי משום דספק נפשות להקל ולא משום דחשבי' ליה כרובא אבל מחצה על מחצה ילפינן מיניה דאי לאו כמחצה על מחצה דמי לא הוה ליה ספק נפשות להקל ואמאי פטור הא רובא דישראל נינהו ורבנן אית להו נתכוון לזה והרג את זה חייב: **במצות שבמיתה הכתוב מדבר.** שהיה מתכוון להרוג את חבירו: **כדכתיב ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש.** ואי לא נתכוון להרוג היאך מקטיל וכי איתכוון מיהא חייב אע"ג דלא נתכוון אלא לחבירו דהא כתיב וכי ינצו אנשים וגו': **ממון.** דמי האשה יתן ליורשיה:

נתינה

א"נ פלגא ופלגא כו'. תימה אליבא דמאן קא מסיק הכי אי אליבא דמאן דאמר (מכות דף טו:) התראת ספק לאו שמה התראה בלאו טעמא דספק נפשות להקל פטרינן ליה מטעמא דלאו שמה התראה אפילו סבירא לן דספיקא להחמיר ואי אליבא דמ"ד התראת ספק שמה התראה היכי פטרינן ליה הכא אם נמצא שישראל הרג הא מחייבינן ליה בהכה את זה וחזר והכה את זה ואף על גב דספק הוה ובנותר שאמרו לו אל תותיר וי"ל דשאני התם שיודע בברור שיבא לידי ודאי איסור אם יותיר או אם יכה שניהם משום הכי שמה התראה אבל הכא בזורק אבן לגו אינו יודע שיבא לידי ודאי איסור שאינו יודע את מי יכה:

וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. מהכא נפקא לן בכל דוכתי כדאיתא פ"ק דכתובות (ד' טו. ושם) ותימה ר"ש דלית ליה הך דרשה מנא ליה ואין לומר משום דמסקינן ר"ש כרבי דיליף נתינה נתינה ואייתר ליה וארב לו לכל קבוע דאכתי לתנא דבי חזקיה אליבא דר"ש קשה מנא ליה כל קבוע ועוד כיון דפטר ר"ש אפילו בכולם ישראלים עד שיאמר לפלוני אני מתכוין לא שייך למידרשיה כלל וי"ל דיש לפרש לר"ש בתשעה ישראלים וחד כותי(ז) ואמר לאותו שעומד שם אני מתכוין דמפטר מטעם כל קבוע מוארב לו וכי האי גוונא אם כולם ישראלים חייבים(פ):

(זה הדבור שייך לקמן ע"ב)

ומפקא מדרבנן. תימה דבפרק אלו נערות (כתובות דף לה: ושם) דס"ד מעיקרא דפליגי רבי יוחנן ור"ל בחייבי מיתות שוגגין אי פטורין מן התשלומין אי לא ופריך (פ)מי איכא למ"ד חייבין והתנא דבי חזקיה וכו' ומתוך קושיא זו מוקי פלוגתא בחייבי מלקות שוגגין ומאי קושיא הא איכא הכא תנאי דלית להו תנא דבי חזקיה וי"ל דהא דפליגי עליו לאו משום דלית להו היקישא לענין ממון אחר דבהדי מיתה כגון זרק חץ בשבת מתחלת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו דאמר התם באלו נערות (דף לא.) דפטור או לדמי ולדות דבהדי מיתה דאשה אבל לענין דמי הנהרג דוקא פליגי משום דגלי רחמנא ונתתה נפש וגו' ממון ומיהו קשה דבריש הנחנקין לקמן (דף פד:) משמע דאיכא תנאי דלית להו היקישא כלל דקאמר הניחא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה היקישא למה לי וי"ל דהיינו תנא דברייתא דרבי תנא מדרומא דפרק ד' וה' (ב"ק דף מג. ושם) דדריש אנשים כי נתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון באשה יענשו אלמא לית ליה ומ"מ בכתובות חשיב ברייתא דחזקיה עיקר טפי משום דחזקיה בריה דר' חייא ושונה ברייתות של אביו כדאמרינן(פ) כל ברייתא דלא מיתניא בי רבי חייא וכו' וע"ל דבכתובות (דף לה. ושם) פריך לר' יוחנן דקים ליה דאית ליה ברייתא דחזקיה דלעיל בההוא פרקא (דף לג:) תנא התם הבא על אחותו יש לה קנס ופריך ממתניתין דאלו הן הלוקין הבא על אחותו וקי"ל דאינו לוקה ומשלם ומשני ר' יוחנן (צ)כדלא אתרו ביה וקתני סיפא בא על בתו אין לה קנס מפני שמיתתו מיתת ב"ד והא דלא מותיב מדרבי יוחנן גופיה לפי שצריך להקשות מתוך הדיוק ומקשה בפשיטות הלשון מברייתא דחזקיה וא"ת וכיון דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומדרבנן ונתתה נפש וגו' במאי מוקי ליה לא בממון ולא במיתה דלתרוייהו מיפטר מתכוון להרוג את זה והרג את זה ודוחק לומר דלא מוקי קרא במתכוון להרוג את זה והרג את זה דהא פשיטא דבהכי איירי שמתכוון לחבירו דכתיב וכי ינצו אנשים וכתיב ואם אסון יהיה וגו' באשה ומהאי טעמא קשה לן לעיל לר"ש האי ונתתה נפש תחת נפש מאי עביד ליה ואי מיתוקם קרא בנתכוון לאותו עצמו שהרג מאי קשיא ליה וצריך לומר דודאי הש"ס לא דחיק כולי האי אבל חזקיה על כרחיה מוקי לה הכי וה"ק אם יהיה אסון כלומר דין אסון שנתכוון לאשה עצמה ונתתה נפש תחת נפש ממש והשתא סיפיה דקרא דין אסון ורישיה אסון ממש דלא יהיה אסון לאו כדין אסון איירי דבכל ענין שיש אסון פטור לחזקיה מממון אלא לא יהיה אסון כלל קאמר:

מכה

מסורת הש"ס

א) ב"ק מד., ב) שם כתובות טו., ג) שם יומא פד: [ב"ק מד: כתובות שם], ד) [בס"א: גוים, נכרי], ה) [שבת קטו. וש"נ], ו) [מוכר בכתובות לג.], ז) לעיל עד. כתובות לג., ח) [פי' כמחלוקת ולישנא דכי ינצו נקיט. תוי"ט], ט) חגיגה יא. [לקמן פז: כתובות לג.], י) בס"א: גוים, כ) בס"א: לגוים, ל) [במדבר לה], מ) [ליתא שם ועי' תוס' ב"ב נ: ד"ה יספק], נ) בס"א: נכרי, ס) [ועי' תוס' ב"ק מד: ד"ה כל ותוס' כתובות טו. ד"ה פרט ותוספות נדה יח. ד"ה ספיקן], ע) [שם לה. ושם], פ) [חולין קמא.], צ) [שם לג:].

מוסף רש"י

פרט לזורק אבן לגו. לתוך חבורת אנשים ויש שם כנענים וישראלים ואיכא למימר לכנענים נתכוין (ב"ק מד:) אבל שני ישראלים עומדין ונתכוין להרוג זה (והרג זה) והתרו בו וקבל התראה ונפלה הכאה על חבירו חייב (כתובות טו.). **תיפוק ליה דרובא כותים נינהו.** ולא אצטריך קרא למפטריה (ב"ק שם). **אי נמי פלגא ופלגא.** מחצה כנענים ומחצה ישראלים, לא אצטריך קרא למפטריה (שם) דמהיכא תיתי דניקטליה (כתובות שם). **ספק נפשות.** דיני נפשות, להקל. דהא והצילו העדה כתיב (שם). **דאיכא תשעה ישראל.** דאי לאו קרא הוה אמינא זיל בתר רובא ולישראל איכוין, ואע"ג דדילמא לאו להאי איכוין, נתכוין להרוג את זה והרג את זה חייב, קמ"ל קרא דהואיל והוה ליה כנעני קבוע ביניהן כמחצה על מחצה דמי וספק נפשות להקל, ולכל מילי דקיי"ל קבוע כמחצה על מחצה דמי מהאי קרא נפקא לן (ב"ק שם). **במצות שבמיתה.** שמתכוין היה להורגו (כתובות לג.) שהוא מתכוין להרוג את חבירו והכה את האשה, הכתוב מדבר (לעיל שם). **דכתיב אם אסון יהיה.** שמתה האשה, **ונתתה נפש תחת נפש.** ואע"פ שלא נתכוין אלא לחבירו, ואשמעינן נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב (כתובות לג.). **ונתתה נפש תחת ממון.** אם אסון יהיה שמתה האשה, יתן ממון דמי האשה ליורשיה, שאין עליה חיוב מיתה, שלא נתכוין לה אלא לחבירו נתכוין, דכתיב וכי ינצו אנשים (יחדיו) קסבר רבי נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומשלם ממון (חגיגה יא.). **נאמרה נתינה למטה.** ונתת נפש תחת נפש (שם).

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ד מהל' רוצח הלכה ג סמג לאוין קסא:

לז ב ג מיי' שם הלכה א ועיין בכ"מ:

תורה אור השלם

1. וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת וְנָס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵל: דברים יט יא
2. וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב
3. וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת נָפֶשׁ: שמות כא כג